

V tomto vydání zahajujeme seriál článků o venkovské zástavbě. Po dnešních příkladech lidové architektury se budeme věnovat problematice dostavby a přestavby venkovských obcí.

Chceme upozornit na probíhající změny, na ztrátu původního rázu vesnic a na hrozbu uniformity, zaviněné necitlivostí k prostředí, nevкусem i neodborností. Nároky a zvyšování požadavků na kvalitu bydlení je pochopitelné a žádoucí, stavební vývoj nelze zastavit, avšak nemusi znamenat, že bude porušován soulad a půvab vesnice.

DÍL 1 – LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Lidová architektura je naším významným kulturním dědictvím a hrdostí. Na jejím utváření měly vliv přírodní podmínky, používání místního materiálu i stavební zvyklosti a tradice. Stavěli ji prostí lidé a místní řemeslníci, jejichž díla vytvořila specifickou malebnost a charakter kraje. Stavby se v historii vyvíjely, stavební materiály se měnily, avšak struktura založení vesnic se převážně zachovala původní. Přinášíme ukázky z široké a pestré palety lidových staveb našich krajů. Je důležité, aby i pro budoucnost měl náš venkov zachovánu svou osobitou tvář.

JIŘETICE u Čepřovic - Jihočeským selským barokem se nazývají půvabné lidové stavby z 19. století, které se vyskytují na Soběslavských a Zbudovských Blatech, na Vodňansku, Písecku a Třeboňsku. Selská usedlost je datována v roce 1843 a je dílem proslaveného zednického mistra Jakuba Bursy. Průčelí domu je členěno římsou a pilastry; štíty s volutami jsou bohatě výtvarně vyzdobeny. Památkově chráněný dům stojí ve vesnické památkové zóně. Foto PRO ŠUMAVSKO z.s.

KACANOVY u Turnova – roubený Kopicův statek byl dokonalou tesařskou prací postaven v roce 1787. K patrovému obytnému domu s pavlačí přiléhají stáje a hospodářské budovy. Původně měl šindelovou krytinu. Dům je kulturní památkou, k níž patří také pískovcová rokle s řadou reliéfů od Vojtěcha Kopicce.

VINTÍŘOV u Sokolova - rodinný dům č.p. 25 se štítem s výtvarně řešenou dřevěnou sítí je hrázděnou stavbou. V západních a severních Čechách je stavěli němečtí obyvatelé již od 15. století. Přízemí bývá roubené nebo zděné, bíle omítnuté, patra mají dřevěnou konstrukci s bohatým zavětrováním. Výplně jsou z hlíněné mazaniny, později jsou vyzdívané. Krytina bývala břidlicová nebo šindelová. Foto poskytl obecní úřad.

VESTEC u Sobotky - je vesnickou památkovou rezervací. V okrouhlicové obci je osmnáct roubených domů pojizerského typu. Patrový dům s pavlačí, zděnou částí přízemí a se sdruženými okny ve štítu měl původně šindelovou krytinu. Ve Vestci žije 31 obyvatel, o památkově chráněný dům pečuje rodina Ječných.

KRÁTKÁ u Sněžného - vznikla začátkem 18. století. Představuje typickou lidovou stavbu Vysočiny zobrazující hospodářské postavení obyvatel. Obytné domy jsou přízemní, roubené i zděné, jen rychta je v obci patrová. Střechy jsou kryty šindelem, štíty jsou skládané, mají podlomenici i kabřinec. Vesnice je prohlášena vesnickou památkovou rezervací. Soubor lidových staveb Vysočiny je na Veselém kopci u Dřevíkova.

SENINKA u Vsetína – obdobné prosté roubené obydlí měli valašští vesničané i pasekáři na stráních. Štít obytné budovy má lomenici s podlomenicí a kabřincem, na jehož záklopu je nápis: „Samaritan učinil mylosrdenstwi, čiňte y wy lež podobně“ a vročení L.P. 1832. Památkový dům je v péči chalupáře. Podobné lidové stavby soustřeďuje Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, první skanzen u nás (od roku 1925).

LYSOVICE u Vyškova – jsou součástí tzv. „německého ostrůvku“, který tvořilo 8 vesnic. Selské domy měly předsunutý vchodový trakt – žudro. Otevřený prostor žudra má tvar hříbu. Byl místem k besedování se sousedy a jeho patro sloužilo ke skladování obilí. Domy byly z nepálených cihel a sedlové střechy byly kryty doškem, hřeben zpevněn dřevy. Do vlhké hliněné omítky byly prsty vtlačovány ozdobné vějíře, které tvoří jedinečnou výzdobu stěn.

RYMLOWICE na Hané – náves tvoří selské statky, z nichž původní podobu zachoval jediný. Za vstupem je síň, oddělující obytné místnosti od komory. Síň vede na násep před hospodářskou částí stavení. V podkroví je obilní komora. Původní došková krytina je zachována. V obci je areál památek lidového stavitelství východní Hané, včetně kovářny, větrného mlýna a muzea.

KNĚŽDUB u Strážnice - rodný dům výtvarníků Joži a Franty Úprkovičů, postavený koncem 19. století, byl v roce 2006 opraven a vrácen do původní podoby. Selský dům z nepálených cihel má členitou štukovou strukturální omítku, dokládající řemeslnou zručnost. V domě je infocentrum, expozice dobového interiéru s ukázkami tvorby místních umělců a také kněždubských výšivek. Je využíván také pro besedy a lidové tradice.

LANŽHOT u Břeclavi – na snímku je výměnkářská část selské usedlosti rodiny Strakovy se vstupem a žudrem, vyzdobeným podlužáckou malbou. Usedlost byla postavena roku 1857 z nepálených cihel a měla doškovou krytinu. Zachovaly se původní obytné místnosti i hospodářské prostory. Dnes je v usedlosti místní muzeum, v němž je umístěno bytové zařízení, národopisné sbírky a také zemědělské a řemeslnické nářadí.